

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/487,Otwarcie-wystawy-Powstanczy-zryw-w-Czortkowie-w-1940-roku-Krakow-20-stycznia-2005.html>
12.04.2026, 06:50

Otwarcie wystawy „Powstańczy zryw w Czortkowie w 1940 roku” - Kraków, 20 stycznia 2005 r.

Z udziałem dyrektora krakowskiego Oddziału IPN dr. hab. Janusza Kurtyki, dyrektora Muzeum im. prof. Stanisława Fischera w Bochni oraz prezesów Fundacji Kultury Polskiej w Bostonie i Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie została otwarta 20 stycznia br. wystawa „Powstańczy zryw w Czortkowie w 1940 roku”. Ekspozycja została przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie oraz Stanisława Marię Jankowskiego.

„Powstańczy zryw w Czortkowie w 1940 roku” będzie prezentowany w krakowskim Pałacu Sztuki przy placu Szczepańskim 4 do 27 lutego 2005 r.

Do obejrzenia serdecznie zapraszamy.

*

**

Czortków - niewielkie, powiatowe miasteczko położone w dolinie Seretu na Podolu. Po 17 września 1939 roku zostało zajęte przez wojska sowieckie. Niemal natychmiast NKWD rozpoczęło aresztowania miejscowej inteligencji, rodzin wojskowych, urzędników, osadników, obywateli ziemskich. Jednocześnie na terenie miasteczka zaczęły powstawać pierwsze konspiracyjne struktury. Jednym z organizatorów konspiracji był nauczyciel gimnazjalny i harcmistrz Józef Opacki. W październiku 1939 roku Tadeusz Bańkowski, Henryk Kamiński i Heweliusz Malawski założyli organizację konspiracyjną „Stronnictwo Narodowe”, której celem była walka z wrogiem i sabotaż.

Na początku stycznia 1940 roku zaobserwowano, że część stacjonujących w mieście żołnierzy sowieckich wyjechała na front fiński. W takiej sytuacji polscy konspiratorzy postanowili opanować miasto: koszary, więzienie, szpital, pocztę i dworzec kolejowy. Stamtąd mieli wyruszyć zdobytym pociągiem przez Zaleszczyki do Rumunii. Aby opóźnić pościg planowali wysadzenie mostu na Serecie.

21 stycznia 1940 roku w rocznicę Postania Styczniowego na chórze Kościoła Dominikanów zebrało się kilkadziesiąt osób, które miały przystąpić do powstania. Wieczorem zaatakowali oni koszary. Zaalarmowani strażnikami sowieci wyprowadzili swoje wojsko na ulice Czortkowa. Po kilku godzinach większość uczestników czortkowskiego powstania znalazła się w rękach NKWD.

24 powstańców jesienią 1940 roku skazano na karę śmierci i rozstrzelano, a 55 wysłano na długoletni pobyt do poprawczych obozów pracy. Ci którzy przeżyli, zostali zwolnieni po

podpisaniu układu Sikorski-Majski w 1941 roku.